

Essiivi kokovartalokuvassa

EMMI HYNÖNEN: *Suomen essiivi*. Annales Universitatis Turkuensis, sarja C, osa 425. Turun yliopisto, Turku 2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6563-2>. 246 sivua.

Emmi Hynösen väitöskirjatutkimus on kokonaiskuvaus yhden suomen sijamuodon käytöstä. Monet suomen sijojen peruskysymyksiä käsittelevät tutkimukset – tälle työlle aiheeltaan läheisimpänä Onikki-Rantajääskö (2001) – on tehty kognitiivisen kielitieteen kehyksessä, jonka Hynösenkin omaksuu, enemmän tosin yleisenä ajatuskehikkona kuin tiukasti soveltaen. Kognitiivisen teorian lisäksi työ nojautuu kielitypologian ja typologisesti suuntautuneiden lingvistien tuloksiin. Tältä kannalta Hynösen työn sisarteoksena sopinee mainita Sirola-Belliard (2016), lähes samanaikaisesti valmistunut väitöskirja suomen komitatiivisista ilmauksista. Hynösen typologis-lingvististen lähteiden keskeisenä aiheena on predikoivien lauseenjäsenten teoria. Tällaisten jäsenten koodausta eli kieliopillista merkintätapaa eri kielissä on tarkasteltu useissa tutkimuksissa. Koodaustapoja on monia, mutta suomi on varsin kiinnostava, koska siinä on kyseiseen tehtävään pitkälti erikoistunut essiivisija ja muutoslauseita varten vielä translatiivikin. Koko uralilainen kielikunta erilaisine essiivi- ja translatiivityyppisine sijoineen tarjoaa alan tutkijoille kiinnostavan kohteen. Aiheesta onkin ilmestymässä uralilaisia kieliä koskeva kokoomateos, jonka kautta myös Hynösen tulokset pääsevät laajemman lingvistiyyhteisön tietoon.

Typologis pohjainen ja kognitiivinen lähtökohta sopivat tällä tavoin käytettyinä hyvinkin yhteen, vaikka kognitivistiset kuvaukset todennäköisemmin keskittyvät yksittäisten kielten ilmaisutapojen semanttisiin vivahteisiin ja merkitysverkostoihin, typologiset taas isojen kieli-joukkojen ilmaisukeinojen tarkasteluun huomattavasti harvemmalla seulalla. Kognitivistista lähestymistapaa Hynösen työssä edustaa käsitys syntaksin ja semantiikan erottamattomuudesta sekä ennen kaikkea merkityksen tarkastelu eri skemaattisuustasoilla ja kategorioiden sumeuden hyväksyminen kielen luonnolliseksi ominaisuudeksi. Varsinaisesti typologinen Hynösen työ ei tietenkään voikaan olla, mutta se saa perspektiiviä typologisesta taustoituksesta. Työn taustateoriat ja niihin liittyvät metodiset valinnat on alussa erittäin hyvin perusteltu. Kiinnostava mahdollisuus olisi ollut pohtia kielikohtaisen ja yleisen suhdetta Haspelmathin (2010) lanseeraaman ”vertailukäsitteen” kautta. Tällä tarkoitetaan typologien käytännön työvälineenä käyttämiä, tyyppillisesti ainakin osin semanttis-funktionaalisia ilmiöalueita, jotka tekevät mahdolliseksi vertailla eri kielten omia kategorioita mutta jotka eivät yritäkään itse olla universaaleja kategorioita.

Essiivi-ilmausten lajit

Essiivimuotoisista ilmauksista voi erottaa Hynösen tutkimuksen kannalta kolme kerrosta. Yhden kerroksen muodostavat leksikaalistuneet tapaukset (*kotona, lähinnä*). Leksikaalistumista Hynönen on käsitellyt toisaalla (Hynönen 2013), joten se nousee tässä työssä esiin vain, kun on välttämätöntä – lähinnä kun leksikaalistunut ja systemaattisempi ilmaisutyyppi kohtaavat. Hynönen ei myöskään käsittele kvasirakenteeseen (*olla tekevinään*) kiteytynyttä elatiivia mutta kylläkin lyhyesti savolaismurteiden liittotempusten *sano(nun)na*-tyyppisiä essiivipohjaisia partisiippeja; nekin sosisivat paremmin morfologian, kieliopillistumisteorian ja liittotempusten

alueelliset tendenssit huomioon ottavaan erillistutkimukseen. Toisena kerroksena ovat muut kuin olotilanilmauksina produktiivisesti käytetyt essiivit, lähinnä ajankohdan adverbiaalit (*sunnuntaina, halloweenina*), jotka muodostavat eriytyneen alasyntaksin mutta myös ison osan essiiviesiintymistä. Kolmas kerros on se, jolle työn pääosa on omistettu ja joka toimii kieltävälisestä näkökulmasta ilmeisesti vertailukäsitteenä, nimittäin nominaaliset predikaatit, joilla ilmaistaan systemaattisesti olotilaa. Kuten otsikosta voi päätellä, Hynönen on halunnut esittää essiivin – tarkemmin sanoen sen syntaksin ja semantiikan – ”koko kuvan”. Ilman mainitun toisen kerroksen läpikäyntiäkin olisi syntynyt koherentti tutkimus, vaikkakin ehkä eriniminen.

Essiivimuotoiset olotilanilmaukset kertovat jonkin lauseesta ilmenevän tarkoitteen luokan, ominaisuuden, funktion tai vastaavan eli predikoivat siitä tällaisia asioita. Tutkimuksen yksi selkäranka on tämän ryhmän fennistiikassa uudenlainen luokittelu ja nimeäminen. Essiivi-ilmaus on primaari NOMINAALIPREDIKAATTI esiintyessään kopulalauseessa, jossa se luonnehtii subjektia, ja PREDIKAATTIKOMPLEMENTTI ollessaan verbin täydennyksenä. SEKUNDAARINEN PREDIKAATTI taas esiintyy eri tavoin luonnehtivana (DEPIKTIIVI) tai sitten sen lisäksi temporaalisia (TEMPORAALI) tai kausaalisia (SIRKUMSTANTIAALI) implikaatioita kantavana. Tämän käsite- ja nimityskompleksin omaksuminen on oma työnsä; itse huomasin väliin kompastuvani siihen, että predikaattikomplementteja ei pidetä sekundaarisina predikaatteina (kun kerran lauseessa on primaarikin predikaatti). Nimitystä tarvitaan myös sille, josta primaari tai sekundaari predikaatti predikoi. Abstraktisti ajatellen se on predikaation subjekti(argumentti), joka sopisi termiksi huonosti. Hynönen käyttää Onikki-Rantajääskön (2001) mukaan termiä TEEMA. Tämä on johdonmukaista, vaikka lähinnä semanttiseen (makro)rooliin assosioituvaa teemaa saattaakin paikoin joutua hankaukseen sanajärjestyspaikan ja informaatorakenneteeman kanssa. Hieman yllättävää mutta tavallaan myös helpottavaa on, että Hynösen varsin perusteellisessä analyysissä jää syvemmin taustoittamatta itse predikoinnin käsite ja sen suhde fennistiikassa hyvin kapeasti ymmärrettyyn PREDIKAATTIIN.

Olotilanilmausten kuvaus

Työn luvut 1 ja 2 ja ovat johdantoa tutkimuskysymyksineen, teoriataustoineen ja aineistoesittelyineen (palaan aineistoon tuonnempana). Luvussa 3 käydään läpi olotilanilmauksiin kuuluttamat tapaukset, luku 4 on olotilanilmauksiin liittyvien keskeisten käsitteiden ja luokkien määrittely. Nämä neljä valmistettavaa lukua vievät työstä hieman runsaan neljänneksen ja jättävät siis hyvin tilaa varsinaisten olotilanilmausten perinpohjaiselle tarkastelulle. Luku 5, toinen noin neljänneksen kattava osuus, käsittelee essiivisijaisten olotilanilmausten semantiikkaa aikaan, muutoksellisuuteen ja aspektiin liittyvien käsitteiden kautta, sillä essiivin peruserkitykseksi nousee – kuten yleensä aiemmissakin käsittelyissä – non-permanenssi, jonkinlainen muutoksellisuus tai muutosmahdollisuuden aktuaalistuminen. Sitä käsitellään hyvin monitahoisesti ottaen huomioon itse essiivisanan leksikaaliset ominaisuudet, muutoksen käsitteen eri puolet (alku, prosessi, tulos) ja tietysti itse tilan aspektuaalinen käsite, joka on sovitettava muutoksellisuuteen samaan tapaan kuin esimerkiksi progressiivisuudessa. Pääpaino tässä luvussa on primaareilla nominaalipredikaateilla ja siis kopulalauseilla, kuten *Olen opettajana ~ tarkkana*. Niissä kyseiset merkityssuhteet ovat selvimminkin havaittavissa, kun ne voi kontrastoida kielipiillissijaiseen, ts. nominatiivi- tai partitiivimuotoiseen vaihtoehtoon eli predikatiiviin. Non-permanenssimerkityksen eri puolten käsittely on varsin abstraktia. Konkreettisempi mutta

moniaalle hajoava on luvun jälkipuoli, joka tarkastelee essiivin semanttista reviiriä eli essiivimuotoisten ja muiden lähelle tulevien ilmaisukeinojen (esimerkiksi tavan adverbien kuten *innokkaasti* ja paikallissijaisten olotilanilmausten kuten *innoissaan*) eroja ja limittymistä.

Luvut 6 ja 7 ovat sikäli edellistä syntaktisempia, että niissä analysoidaan essiivilausekkeen ja sen sisältävän lauseen rakennesuhteita. Lyhyt luku 6 käsittelee sitä, mikä voi olla essiivilausekkeen teema ja missä määrin essiivilauseke heijastaa tätä mukautumalla teemansa lukuun eli kongruoimalla sen kanssa. Kuten tiedetään, molemmissa asioissa on runsaasti vaihtelua, jonka aineistopohjainen tarkastelu on tärkeää muun muassa asiaan kietoutuvien normatiivisten paineiden vuoksi. Aineistonsa ja havaintojensa pohjalta Hynönen korostaa essiivimuotoisten sekundaaristen predikaattien teemasuhteen epäsystemaattisuutta. Käsitteily on informatiivinen mutta peittää alleen sen, että lopultakin varsin pieni osa aineiston sekundaaripredikaateista (s. 127 taulukko 4) näyttää poimivan teemakseen jotain muuta kuin hallitsevan rakenteen subjektiargumentin, mukaan lukien passiivi- ja nollapersoonalauseiden implisiittisen subjektin, tai muun prominenteimman argumentin, kuten omistuslauseen omistaja-NP:n. Muista tapauksista taas valtaosan kattavat objektiteemaiset depiktiivit. Syynä yleistyksen hämärtymiseen on se, että Hynönen ryhmittelee aineiston teemat morfosyntaktisesti, jolloin mukana on sellaisia luokkia kuin genetiivisubjekti ja passiivin persoonapäätte. Tällainen tarkkuustaso kyllä nostaa esille tapausten moninaisuuden, mutta jos predikointisuhdetta ajattelee semanttisemmin jonkin tarkoitteen kuvaamisena, huomaa että useimmissa erinäköisissä tapauksissa on teemana juuri subjektiargumentti. Lisäksi tulevat tapaukset, joissa teema on muu tekstiyhteydestä ilmevä näkökulmahenkilö, kuten puhuja/kirjoittaja itse. Mielestäni ei ole tarpeen sanoa, että lauseessa *Pienenä poikana tätini kodin ikkunalla oli* – – (s. 126) olisi essiivin teemana possessiivisuffiksi *-ni*, vaikka se toki kertoo lukijalle, että asia kytkeytyy kirjoittajaan itseensä. Tällainen näkökulmasta selittyvä, syntaktisia rajoja tottelematon teematulkinta näyttää olevan tyypillistä temporaalitulkintaisille essiiveille ja toisaalta nollapersoonakonteksteille, mutta tekstin puheenaie voi ohittaa tällaisetkin totunnaisemmat tulkinnat: *Minkä ikäisenä aloit antaa vauvalle kiinteitä ruokia?* Nämä näkökohdat eivät saa teemaluvussa aivan ansaitsemaansa analyysia, mutta luvusta välittyy kyllä hyvin se, miten essiivilauseke voi teemasuhteen hiipumisen vuoksi adverbialaimaistua. Ääripäässä, kuten yleensä *seurauksena*-tyyppisissä ilmauksissa, essiivi-ilmaus on lauseadverbiaali, ei siis enää predikoiva ilmaus.

Kongruenssi tai mahdollisuus heijastaa teeman lukua on sikäli nominaalisen predikaatin olennainen puoli, että se myös tukee tämän sanomista predikaatiksi. Vastaavaa ilmiötä ei ole esimerkiksi paikallissijaisilla lausekkeilla, vaikka niillekin on usein osoitettavissa teema (Siron suhdessännön mukaisesti). Toisin kuin teemasuhdetta, Hynönen pyrkii käsittelemään kongruenssia merkityskeskeisesti. Kognitivistisen ajattelun mukaisesti hän näkee monikkokongruenssin variaation taustalla kielenkäyttäjän tekemän valinnan, distributiivisen käsitteistyksen. Hän kysyy, onko ylipäätään kyse kongruenssista vai ennemminkin ”jonkinlaisesta osittaisesta mukautumisilmiöstä”. Tämä ero ei sellaisenaan avaudu, eikä siihen näy haetun tukea lingvistisestä kongruenssikirjallisuudesta. Tässä kohtaa olisi myös odottanut vertailua siihen, miten predikatiivin luku heijastaa tai on heijastamatta subjektin lukua. Kongruenssijakso näyttää sisältävän kiireen jälkiä, joista yksi ehkä on se, että perusodotuksen vastaisista yksiköllistä teemaa luonnehtivista monikollisista essiiveistä annetaan laskelma (taulukko 6 s. 134) mutta ei esimerkkejä. Ne voisivat olla kiinnostavia: vaikkapa tapaustyyppi *Maljakko on palasina* tuntuu tulevan jo lähelle paikallissijaisia olotilanilmauksia, ja toisaalta Hynösen esimerkki (222, s. 198), *se* [epävarmuus] *heijastuu epäonnistumisina* johtaa huomion ilmenemisverbien ominaiskäyttöihin.

Pisin on luku 7, noin kolmannes työstä. Se käy systemaattisesti läpi essiivilausekkeiden edellä mainitut syntaktiset tyypit ja osoittaa, miten ne erottuvat suomen kielessä. Pienen poikkeaman muuten systemaattiseen jäsennykseen tekee essiivin käyttö substantiivin määrittäneä (*päivä kuninkaana*) ja statusrakenteessa (*silmät suurina*), joille Hynönen omistaa kaksi sivua nominaalipredikaattien yhteydessä mutta jotka ovat keskenäänkin melko erilaisia. Eri olotilan- ilmaustyypeistä nousee esiin erilaisia ominaisuuksia, esimerkiksi nominaalipredikaateista lauseessa olevien ajanilmausten rooli ja toisaalta kirjakielessä suosittu lausetyyppi, jossa teema- paikassa on essiivijäsen, esimerkiksi *aiheena*, *ongelmana*, ja kopulan jälkeen abstrakti subjekti. Kiinnostavan jatkokysymyksen tarjoaa myös essiivi- ja paikallissijaisen predikaattitarjokkaan läsnäolo samassa lauseessa, esimerkiksi *Olin Halkivahassa piikana*: kumpi niistä on nominaalipredikaatti, vai erottuvatko esimerkin kaltaiset tapaukset, joissa jäsenillä on funktionaalinen kytkös, omaksi konstruktiokseen? Predikaattikomplementit, ts. tapaukset joissa essiivijäsen on verbin tai konstruktion täydennys, Hynönen käsittelee valaisevasti täydennysmuotti- eli konstruktiotyypeittäin. Kuten tavallista, täydennyksen ja määritteneen (tässä tapauksessa depiktiivin) ero on essiivi-ilmaustenkin kohdalla jossain määrin sumea, ja myös monia depiktiiviltä vaikuttavia tapauksia käsitellään verbimerkitysten kannalta.

Depiktiivit tekee mieli nähdä essiivien joukossa sikäli ydinalueena, että ne mahdollistuvat laajan kirjon non-permanenssimerkituksen varianteja (tästä selvimpänä esimerkkinä tyyppi *syödä kalaa raakana*), sen erikoistapauksia kuten roolit (*osallistua kokoukseen opettajien edustajana*) ja laajentumia kuten vaihtoehtoiset tilat (*ostaa helmi aitona*). Temporaalit erottuvat niistä ikää tai kehitysvaihetta tarkoittavan sanan mukaisena erikoistumana, jonka voi katsoa jo ajan- kohdan puiteadverbiaaliksi (ISK § 962; tätä termiä Hynönen ei käytä). Lauseessa *Yritin kuvitella häntä lapsena* olisi depiktiivi mutta lauseessa *Kuvittelin lapsena että olin prinsessa* temporaali. Kausaalistyyppiset implikaatiot ja jossain määrin sijainti erottavat sirkumstantiaalit, kuten *Opettajana en voi hyväksyä tuota*. Asiaan liittyy myös vaikutusala. Kuten temporaalikin, sirkumstantiaali koskee koko lausetta, mutta toisin kuin temporaali, se ei käsitteäkseeni taivu kiel- lon fokukseksi: lauseessa *En käynyt siellä lapsena (vaan vasta myöhemmin)* on temporaali, mutta lauseen *En osallistunut kokoukseen opettajana (vaan tavallisena kurssilaisena)* essiivi ilmaisee monien depiktiivien tapaan roolin. Vaikutusalalla on suhde myös ilmauksen sanajärjestyspaikkaan, mutta vain epäsuora. Nämä asiat välittyvät Hynösen käsittelystä mutta sekä vaikutusalan että sanajärjestyksen käsittely voisi olla systemaattisempaa (ja mm. asetelma 11 s. 211 antaa varsin kiistanalaisen esimerkin teemapaikkaisesta sirkumstantiaalista). Monet esiintymät ovat moniselitteisiä sekundaaripredikaatin tyyppin suhteen. Eri tulkintamahdollisuuksia käsitellään valaisevasti, mutta niitä erottamaan tarkoitettuja testejä (jaksot 7.4.4.4–7.4.4.6) olisi ehkä kannattanut käsitellä enemmän kyseisten ominaisuuksien eksplikointivälineinä kuin huonosti toimivina testeinä. Hynösen käsiteltävän vahvuuksia on, että hän tunnustaa kategorioiden väliset harmaat alueet ja analysoi niitä.

Non-permanenssi

Hynösen työn keskeinen käsite *olotila* siis tarkoittaa rooleja, tehtäviä ja muuta luokkaan tai ominaisuuden piiriin kuulumista, johon liittyy muutoksellisuuden tai muutosaltiuden elementti eli non-permanenssi. Tämän hän katsoo essiivin keskeiseksi merkitykseksi. Vastaväitteitä voi kutsua se, että non-permanenssimerkitys aktualistuu kiistattomimmin silloin, kun essiivin

käytölle on vaihtoehto, nominatiivi (tai partitiivi), siis kopulalauseessa: *Olen tarkkana ~ opettajana* vs. *Olen tarkka ~ opettaja*. Muissa lausetyypeissä käytettävä essiivi ei aina oikein voisi kopulalauseessa esiintyäkään, esimerkiksi *Testamentti on pätevä ~ olemassa suullisena* mutta **Testamentti on suullisena*. Non-permanenssitulkinta on nähdäkseni luonnollinen tapauksissa, joissa predikoitava ominaisuus tai luokka on tulkittavissa jonkin ilmiön vaiheeksi, kuten *Join kahvin kylmänä* (depiktiivi) ja *Nuorempana olin ujo* (temporaali), mutta sitä tuskin tarvitaan tapauksessa *Häntä pidetään tarkkana* (predikaattikomplementti) tai *Mikkeliä pitäisi markkinoida nuorten ja yrittäjien kaupunkina* (depiktiivi). Hynösen non-permanenssista luoma kuva on hyvin vivahteikas ja kattava, mutta hänen tekstistään on vaikea päätellä, miten pitkälle hän lopultakin haluaa venyttää sitä. Hän käsittelee asiaa useampaankin otteeseen, erityisesti pysyvää tilaa ilmaisevien sirkumstantiaalien kannalta, joista hyvä esimerkki on *Merenrantakaupunkina Turku on usein tuulinen*. Esimerkiksi loppupäätelmänä (s. 227) on, että non-permanenssimerkityksen ”voi katsoa joko neutraalistuvan tai abstraktistuvan”. Näin kiistatta on, mutta ei ole aivan selvä, mitä tämä lopultakin tarkoittaa ja mitä siitä seuraa. Toisaalta Hynösen myös yrittää pelastaa jotain non-permanenssitulkinnasta, esimerkiksi (s. 69): ”Lause *Merenrantakaupunkina Turku on usein tuulinen* ei rajaa ajallisesti Turun olemista merenrantakaupunkina, mutta tuulisena oleminen rajautuu suhteessa syy–seuraussuhteeseen”. Jos lainkaan ymmärrän tätä, sama voisi kai koskea melkein mitä tahansa lauseen elementtiä. Non-permanenssiin perustuvan kuvauksen vaihtoehdoksi on esitetty, että essiivi ilmaisisi ”vaihtoehtoista tilaa”. Ajatus sopii mentaalisia operaatioita kuvaaviin tapauksiin, kuten äskeiseen Mikkeli-esimerkkiin – yksi Mikkelin monista mahdollisista puolista nousee tarkasteltavaksi – mutta ajatusta ei ole kovin pitkälle eksplikoitu eikä Hynöenkään siitä innostu. Kaikkein skemaattisimmaksi vaihtoehdoksi voisi tarjota sitä, että essiivillä yksinkertaisesti ilmaistaan teeman ominaisuus tai kategoria. Monissa tapauksissa essiivi ei ehkä sen kummempaa semantiikkaa tarvitsisikaan, mutta ongelmaksi tulisi vuorostaan se, miten kopulalauseessa selvästi syntyvä non-permanenssin tulkinta silloin selittyisi.

Asiaan liittyy myös rakenteellinen puoli, nimittäin se suomen kieliopillisen järjestelmän rajoitus, että primaaripredikaattien ulkopuolella ei ole mahdollista jättää predikoivaa lauseketta perusmuotoiseksi (kuten englannin *I ate the fish raw*). Non-permanenssin neutraalistumista voi tällöin pitää odotuksenmukaisena. Essiivimuoto on rakenteellisesti välttämätön väliin myös *olla*-verbin yhteydessä, nimittäin nominaalistuksissa (ks. *tuulisena oleminen* edellä olevassa lainauksessa) ja eräissä infiniittirakenteissa. Hynönen toteaa (s. 206–208) temporaalirakenteen murrehaastattelussa paljon käytetyn (kartoitusteni mukaan myös esimerkiksi nykyisessä puheenomaisessa nettikeskustelussa esiintyvän) pikku alakonstruktion tyyppiä *lapsena ollessa* ja ehdottaa hypoteesina sen sitomista essiivin temporaalitehtävän (pelkkä *lapsena*) syntyyn. *Lapsena ollessa*-konstruktion aseman kannalta olisi hyvä huomata, että tämä verbiloppuinen sanajärjestys on kyseisessä murreaineistossa temporaalirakenteella yksinomainen; kirjakielessä voi käyttää päinvastaista, jolloin nominatiivi käy: *ollessani lapsi*. Toinen tapaustyyppi, jossa syntaksi, tässä tapauksessa teemapaiikka, tuntuu Hynösenkin mukaan motivoivan essiivin valintaa, on edellä mainittu *Aiheena ~ ongelmana on X*.

Aineisto

Johdannossaan Hynönen eksplikoi hyvin fennistiikassa paljon keskusteltua kysymystä aineiston ja tutkijan intuition suhteesta. Hänen oma tutkimuksensa on aineistopohjainen sikäli, että se perustuu Lauseopin arkiston (LA) yleiskieli- ja murreaineistoon ja sen yli 9 000 esiintymään, joista olotilan ilmauksia on yli 3 500. Työ ei kuitenkaan ole kuvaus tästä aineistosta, vaan aineisto takaa sen, että kaikki tapaustyyppit tulevat esille, frekvenssisuhteista tulee jonkinlainen käsitys eikä kuvaus vinoudu. Vinoutumista estää etenkin se, että LA:ssa on mukana monia tekstilajeja, vaikka murrehaastattelugenre sitä dominoikin. Tekstilajierot eivät ole tässä työssä huomion kohteena, mutta esimerkiksi sivun 36 taulukosta 1 näkee eri olotilanilmausten määrälliset suhteet murre- ja yleiskieliaineistoissa (kunhan itse lisää taulukkoon osa-aineistojen lukuohjeen). Niiden tyypillisyyttä eri aineistotyypeissä ei sen sijaan voi päätellä, koska esiintymämääriä ei ole suhteutettu osa-aineistojen kokoon tai niiden essiivimääriin. Yllätyksenä ei tule se, ettei murreaineistossa esiinny Hynösen lauseadverbiaaleiksi nimittämää *seurauksena*-tyyppiä eikä sirkumstantiaaleja, jotka intuitiivisestikin arvaa kirjakielisiksi ilmiöiksi. Tutkimus ei helposti voisi ollakaan varsinaisesti kvantitatiivinen, kun luokitukset, joista tekijä on kiinnostunut, ovat luonnostaan sumeita. Tällainen sumeuden käsittely tutkimustekstissä on monin tavoin haasteellista, ja Hynönen kamppailee asian kanssa ansiokkaasti muun muassa listaten kategorioiden väliin jäävät tapaustyyppit (taulukko 2).

Jos joku aloittaisi tämän tutkimuksen nyt, hän ei varmaan enää turvautuisi yksinomaan LA-aineistoon, kun sähköisten korpusten määrä on työn ollessa tekeillä nopeasti lisääntynyt. On kuitenkin vaikea sanoa, olisivatko suuret, automaattisesti analysoidut korpuksut edistäneet juuri tämän tutkimuksen päämääriä. Sen sijaan tutkimus tarjoaa sekä eksplisiittisesti että rivien välistä kiinnostavia uusia aiheita, joiden tarkastelussa nimenomaan isommista aineistoista olisi hyötyä. Itseäni inspiroivat etenkin essiivimuotoisen ja lokatiivisen nominaalipredikaatin suhde kopulalauseissa (*Olin Halkivahassa piikana*), samoin partisiippimuotoiset essiivit (esim. *olla tehtävänä*), jotka näyttävät osittain muodostavan omanlaisiaan konstruktioita. Erilaisten olotilanilmaus- ja verbityyppien kollokoitumisesta, josta työssä on huomioita, voisi korpusmenetelmän saada paljonkin irti. Periaatteessa olisi myös hauska nähdä tilastollisesti todennettuna se Setälältä periytyvä, Hynösen non-permanenssiajatus tukeva ja intuitiivisesti luonnollinen oletus, että essiivilliset kopulalauseet sisältävät useammin ajanilmauksia kuin predikaativilauseet.

Lukijan näkökulma

Lukukokemuksena Emmi Hynösen väitöskirja on rikassisältöinen ja oivalluksia herättävä mutta ei aivan helppo. Syynä on paljolti tutkimusasetelma, yleiskuvan luominen essiivistä. Sen mukaisesti käsittely haarautuu ja linkittyy tiheästi; eteneminen on spiraalimaista, pala palalta syventävää. Tämä luo paineita myös lukijalle, joka joutuu paikoitellen miettimään, miksi juuri tämä asia on tässä ja mikä on tämän maininnan suhde aiempiin mainintoihin. Lukujen ja pitempien jaksojen johdannot avaavat näiden sisältöä perusteellisesti, kun taas loppupäätelmät jäävät suhteessa vähemmälle. Jossain määrin teksti olisi voinut hyötyä argumentoivammasta ja vähemmän sovittelavasta esitystavasta. Pieniä muodollisia puutteita tekstissä on jonkin verran. Palaan vielä tutkimuksen kognitiiviseen taustateoriaan kiinnittämällä huomiota verbin *käsitteistää* runsaaseen käyttöön. Periaatteessa ilmaus kuvastaa objektivistisen merkityskäsityksen vastaista

kantaa: asiat ovat hahmotettavissa ja kielennettävissä eri tavoin, eri käsitteistyksinä. Menemättä asian metateoreettiseen ytimeen totean hämmentyväni, kun saan lukea semanttisesti yhden-tekevältä tuntuvien muotoerojen – kuten joskus kopulalauseen *essiivi- vs. nominatiivivalinta* tai *essiivin yksikkö- vs. monikkovalinta* – jäävän ”käsitteistyksen tasolle”. Tällöin teorialle niin olennainen käsitteistys vaikuttaa jonkinlaiselta perusmerkityksen lisältä, joka ei välttämättä ole yhteisesti jaettava. Miten tällaisia käsitteistyseroja voisi empiirisesti perustella? Toisaalta kun (s. 116) sanotaan, että ”psykologisia tiloja käsitteistetään myös tavaksi”, tarkoitetaanko jotain syvempää kuin että psykologisia tiloja ilmaistaan väliin samoin keinoin kuin tapaa?

Lopuksi: muutoksia kielioppiin?

Laajasta teoriakehyksestä huolimatta Hynösen tarkastelutapa ei sinänsä ole vieras perinteiselle fennistiselle käsittelylle. Kun kyse on kieliopin peruskuvauksesta, voi kysyä, onko sen tulok-sista seurauksia pedagogiselle kieliopille ja muille sovelluksille. Yksi uutuuksia on se, että Hynönen ei näytä tarvitsevan lauseenjäsentä nimeltä *predikatiivi*. *Nominaalipredikaattinahan* voi pitää useita erirakenteisia jäseniä, joista *predikatiivi* on vain yksi (ISK § 868). Käytännössä termi *predikatiivi* kuitenkin toiminee tämän työn ulkopuolella paremmin kuin ”*nominatiivi/partitiivi-muotoinen nominaalipredikaatti*”, ja sitä tarvittaneen yleistyksenä, kun *nominatiivi* ja *parti-tiivi* systemaattisesti vaihtelevat subjektin mukaan. Ilmeisemmältä muutokselta tuntuu se, että Hynönen erottaa *essiivisijaiset olotilanilmaukset adverbiaaleista*. *Pesäeron osuvuutta vähentää* se, että *adverbiaaleille* ei oikein löydy yhtenäistä olemusta, vaan niitä on aina käsitelty hetero-geenisena *jäännösryhmänä*, joka on käytännön sanelema pikemmin kuin teoreettisesti validi. Perinteinen nimitys *predikatiiviadverbiaali* antaa ymmärtää, että ilmauksilla on sekä *predikoiva* että *adverbiaalimainen puoli*. *Adverbiaaleilla*, siis myös *predikoivilla*, on myös jo pitkään kat-sottu olevan eroja siinä, miten kiinteästi ne ovat lauseeseen integroituneita (Hakulinen ja Karls-son 1979, 202–206, ISK § 961–963). Viime vuosikymmenten käsitys *predikatiiviadverbiaalista* on Hynösen käsittelyn kanssa yhdenmukaisempi kuin hän paikoin antaa ymmärtää, vaikka hän toisaalta katsookin oman kuvauksensa myös yhteensopivaksi perinteisen kanssa. Hynösen omassakin käsittelyssä jotkin *essiivit* ovat *adverbiaalimaisempia* kuin toiset. Se, että *essiivimuo-toiset olotilanilmaukset* eivät olisi *adverbiaaleja*, ei siis mielestäni ole niin suuri uutinen kuin se, että ne ovat Hynösen työssä saaneet niin huolellisen ja monitahaisen kuvauksen kuin ovat.

MARIA VILKUNA

maria.vilkuna@helsinki.fi
Marjaniementie 36 B as. 1
00930 Helsinki

Lähteet

- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1970: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
HASPELMATH, MARTIN 2010: Comparative concepts and descriptive categories in crosslinguistic studies. *Language* 86:3, 663–687.

- HYNÖNEN, EMMI 2013: Essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumo. *Virittäjä* 117, 551–579.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2001: *Sarjoja. Nykysuomen paikallissijaiset olotilanilmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SIROLA-BELLIARD, MAIJA 2016: *Suomen komitatiivi: -ine ja kanssa*. Acta Universitatis Tamperensis 2219/ Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1719. University of Tampere Press, Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0246-7>.